

direkt

#3 2022 LÄKARE UTAN GRÄNSER

LIBYEN
RÄDDADE
EFTER ÅR
AV SKRÄCK

UKRAINA
LIVSVIKTIG
VÅRD PÅ
HJUL

Akutt matkris

TORKA, KONFLIKTER OCH COVID
I ÖDESDIGER KOMBINATION

I nordvästra
Nigeria vågar
många bönder
inte odla sina
åkrar längre till
följd av våldet.

MEDECINS SANS FRONTIERES
LÄKARE UTAN GRÄNSER

Innehåll #3

»Att hjälpen i så hög grad som möjligt når de behövande på plats är den viktigaste frågan för Läkare Utan Gränser, oavsett regering.« / sidan 6

Dags att kavla upp ärmarna

Det händer att barnen på våra kliniker i Afar i nordöstra Etiopien dör strax efter ankomsten. De är för sjuka, för undernärda och hjälpen kommer för sent. Liknande scenarier utspelar sig på andra håll i östra Afrika och i Sahelområdet.

Hundratusentals människor kämpar mot brist på mat, orsakad av långvarig torka, höga priser och väpnade konflikter. Både barn och vuxna behöver hjälp omedelbart. Mat, men också rent vatten och tillgång till vård.

Inom Läkare Utan Gränser gör vi vårt yttersta för att möta behoven, men det räcker inte. Det är dags för alla humanitära aktörer, liksom de berörda

länderna, att kavla upp ärmarna och ge människorna en chans att överleva.

ÖGONBLICK I VÄRLDEN / sidan 3

SIGNERAT: Den nya regeringen måste stå upp för humaniteten. Av Pieter-Jan van Eggermont / sidan 6

Undernäring

Hundratusentals människor i östra Afrika och i Sahel riskerar akut undernäring. Men hjälpen försvåras av väpnade konflikter. / sidan 8

PORTRÄTTET: »Mitt under artillerielden ringde mamma för att säga grattis«. Mia Hejdenberg byter födelsedagar i konfliktzoner mot lugnet på kontoret i Stockholm.

VÅRD PÅ HJUL. Sjuksköterskan Monika Hörling om sin tid på evakueringsstället i Ukraina. / sidan 20

Minnena från Libyen...

...är inristade i deras kroppar. / sidan 24

FÖRETAG SOM GÖR SKILLNAD / sidan 28

TILL SIST: Vinnarna i Skolprojektet, boktips från Jemen och varför Bengt Åker skrev in Läkare Utan Gränser i sitt testamente.

OMSLAGSBILD / GEORGE OSODI

BILD CYNTHIA D'CRUZ

22-04-22 Jakten på malariamyggan

NDUTA-LÄGRET. I drygt åtta år har Läkare Utan Gränser bistått med sjukvård till såväl burundiska flyktingar som till lokalbefolkningen i nordvästra Tanzania. Inte minst malaria är ett stort problem. Under regnsäsongen frodas myggen som bär på malariaparasiten och risken att smittas av sjukdomen är extra stor. Förutom att ge

vård till personer som blir sjuka i malaria, vilket framför allt är barn, jobbar våra team med att förebygga spridningen av sjukdomen.

Ett sätt är att bespruta marken med ett giftfritt medel som dödar myggelarver i sumpmarker och stillastående vatten. Andra metoder som är avgörande i det förebyggande arbetet

är att spreja inomhus med insektsmedel och att dela ut myggnät som befolkningen kan sova under. År 2020 dog 627 000 människor i malaria, varav de flesta var barn under fem år i länder i Afrika. Jämfört med 2019 ökade antalet dödsfall vilket hänger ihop med inställda eller uppskjutna aktiviteter under coronapandemin.

Invånare i Tambura-lägret får hjälp att hantera stress och ovisshet genom sång och dans. BILD SCOTT HAMILTON

2022-08-24 **Tambura**

Innan konflikten bröt ut här var vi jordbrukare. En dag var jag hemma på gården med fyra av mina barnbarn när jag plötsligt hörde skottlossning. Jag vet inte riktigt hur striderna började men vi sprang vår väg allihop. Vi gömde oss i skogen och först när vi kom hit till lägret kände vi oss säkra. Jag sprang hit eftersom det var här jag föddes – om jag dör vill jag göra det här.

På nätterna ligger jag vaken och funderar över hur jag ska få tag i mat åt barnbarnen. När jag hörde talas om att man kan få hjälp av Läkare Utan Gränser att hantera sina känslor gick jag dit. Nu mår jag bättre, jag har mer energi och gör vad jag kan för att ta hand om mina barnbarn.

/Maria Lucia Zemoni,
lantbrukare, Sydsudan

2022-07-01 **Port-au-Prince**

Sjuåriga Mirlande kommer från Cité Soleil, ett av de oroligaste kvarteren i Haitis huvudstad Port-au-Prince. Hon tittar på oss med stora ögon när hon vaknar upp på sjukhuset. De visar rädsla. Mirlande har körts hit till Tabarre-sjukhuset i all hast, knappt vid liv, bak på en lastbil. Hennes familj berättar att hon var på väg hem från skolan när hon träffades av kulor i båda benen.

I det här området leker man inte på gatorna, man besöker inte vänner, går inte på promenader. Man går bara

ut om man måste, för att gå till jobbet, skolan eller sjukhuset. Och det innebär alltid stora risker, på grund av våldet. Detta våld skulle ha krävt Mirlandes liv om hon inte hade förts till operationsalen i tid. Mirlande hade tur – hon överlevde.

/Federica Iezzi, kirurg, Haiti
(Mirlande heter egentligen något annat)

2022-04-15 **Jerusalem**

Patienterna bara fortsatte att strömma in, i vågor. Vi försökte stabilisera dem så snabbt vi kunde för att frigöra plats åt nästa omgång. Ibland verkade det som om det inte skulle komma fler ambulanser, så plötsligt kom två eller tre samtidigt. Vid halv tolv började det äntligen lugna ner sig. Alla skadade hade blivit omhändertagna. Vi bestämde oss för att ta en kaffe i närheten av sjukhuset, på Olivberget.

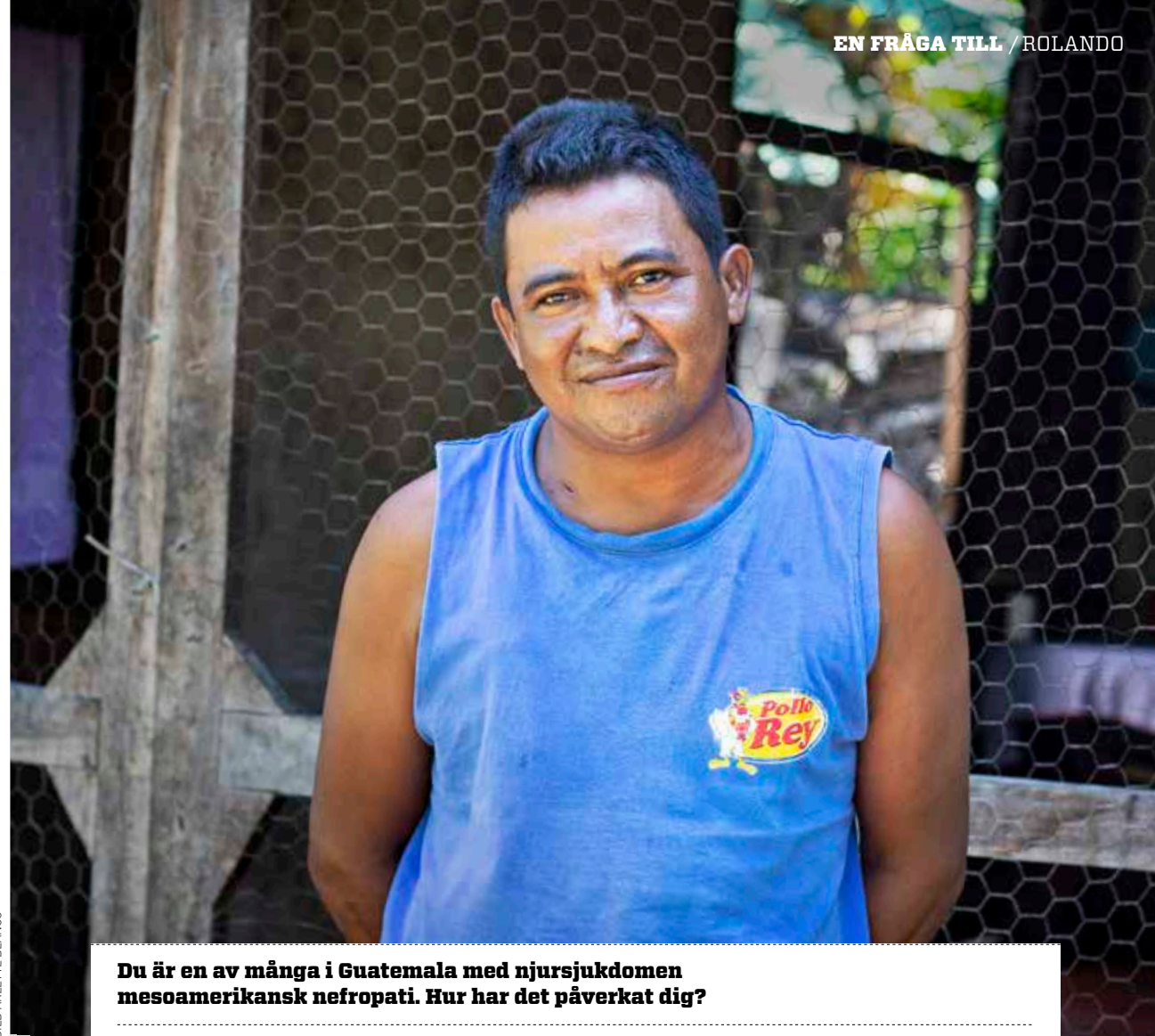
På vägen dit möttes vi av en otrolig syn: utsikten över Jerusalem. Vi stod där och funderade över hur en så magnifik stad samtidigt kunde utgöra platsen för allt det våld som vi alldeles nyss hade bevittnat.

/Carlo Brugiotti, kirurg,
Palestina

25 000

Så många har vaccinerats mot hepatit E i Bentiu-lägret i Sydsudan, i den första vaccinationskampanjen mot sjukdomen någonsin.

BILD ARLETTE BLANCO

Du är en av många i Guatemala med njursjukdomen mesoamerikansk nefropati. Hur har det påverkat dig?

»Nu mår jag äntligen bättre. Ibland snickrar jag lite för att känna att jag har utträttat något.«

» Jag jobbade i 16 år på en sockerrörsfarm, det var ett hårt jobb men det gav bra betalt. Efter några år började jag känna mig illamående och fick ont i magen. Till slut kräktes jag upp allt jag åt och kunde inte gå till jobbet längre. När jag försökte gå kändes det som att jag skulle kvävas.

Den första medicinen som jag fick fungerade inte. Till slut

fick jag göra en screening och det konstaterades att jag hade problem med njurarna och behövde dialys. Nu tar jag mig regelbundet till staden Escuintla för dialys. Det är svårt, för min familj har inte alltid råd med transporten dit, men jag har äntligen börjat må bättre. Ibland utför jag något mindre snickeriarbete för att känna att jag utträttat något. I framtiden hoppas

jag kunna börja arbeta igen.«
/Rolando, en av Läkare Utan Gränserns patienter i Guatemala

Sedan förra året har Läkare Utan Gränser ett projekt i Escuintla i södra Guatemala för diagnos och behandling av mesoamerikansk nefropati. Denna dödliga njursjukdom, som är särskilt vanlig i Guatemala, drabbar framför allt män som arbetar på plantager.

Den nya regeringen måste stå upp för humaniteten

När du läser den här texten har vi precis avslutat ett riksdagsval i Sverige. Utfallet av det valet, och vilken politik en ny svensk regering kommer att bedriva, är högst relevant för Läkare Utan Gränser, skriver Pieter-Jan van Eggermont.

Det uppstår ibland förvirring kring vad humanitära principer som neutralitet och oberoende innebär när det gäller vår syn på politik. En del röster har genom åren hävdat att det till exempel inte går ihop att vara neutral och samtidigt uttrycka åsikter om migrationspolitik, kriget i Gaza eller andra kriser där debatten om orsaker och lösningar är starkt polariserad.

Att jobba utifrån principen om neutralitet betyder att vi som organisation inte behandlar patienter utifrån deras politiska lojaliteter, och inte heller styrs av hänsynstaganden till vad politiska institutioner tycker och tänker kring en humanitär kris. Det är och har alltid varit enbart de medicinska behoven som styr våra insatser, oavsett vem som styr eller kontrollerar ett område.

Däremot kan vi, om vi bedömer att det är relevant, uttala oss om de medicinska konsekvenserna av vissa beslut eller handlingar och även namnge de ansvariga. Detta är en central del i det vi kallar »témoinage«, franska för vittnesmål, det vill säga att berätt-

ta om vad vi ser och upplever på plats. Det var också en av de grundläggande principerna i samband med att Läkare Utan Gränser bildades för drygt 50 år sedan.

Den viktigaste frågan

Svensk biståndsdebatt har länge i hög grad handlat om utgiftsmålet på minst 1 procent av BNP. Hur viktig den diskussionen än må vara ser vi det inte som vår uppgift att ha en föreskrivande roll gentemot regeringen hur mycket skattepengar som bör gå till biståndet, varav en stor del kanaliseras via FN-systemet. Det som är mest angeläget för oss är att fortsätta trycka på för att eventuella nedskärningar inte sker på bekostnad av effektiva humanitära insatser på marken.

Att hjälpen i så hög grad som möjligt når de behövande på plats är den viktigaste frågan för Läkare Utan Gränser, oavsett regering. Och när detta inte sker, som till exempel i Sydsudan där vårdcentraler långt ute på landsbygden tvingas stänga på grund av nedskärningar i det brittiska biståndet som landet är så beroende av, ja då

är det något som är allvarligt fel med prioriteringarna.

Ett annat område som är livsviktigt för våra patienter är det mer långsiktiga hälsobiståndet. Efter den stora hivepidemin på 90-talet har ett antal finansieringsmekanismer för låginkomstländer skapats, bland annat Globala Fonden och vaccinalliansen Gavi. Sverige har varit en stor givare och aktiv röst i den typen av organ, och utfallet av satsningarna är miljontals vaccinerade barn och räddade liv i låg- och medelinkomstländer. Detta engagemang är något som den nya svenska regeringen bör fortsätta prioritera.

När det gäller våra insatser för

BILD ALEXANDER UGOLA

»ATT MEDVETET ORSAKA PSYKISKT OCH FYSISKT LIDANDE FÖR UTSATTA MÄNNISKOR PÅ FLYKT ÄR OACCEPTABELT.«

migranter och flyktingar runt om i världen har mycket av de politiska kontroverserna kretsat kring två saker: vårt sök- och räddningsfartyg på Medelhavet samt vår kritik av EU:s uppgörelse med Turkiet 2015 för att stoppa migranter från att söka sig till Europa. Sedan dess har den politiska dagordningen i hela Europa blivit mycket mer restriktiv när det gäller utomeuropeisk migration överlag.

Moralisk förflyttning

Det är sorgligt för oss som organisation, som har bistått människor på flykt i 50 år, att bevittna hur det även inträffat en moralisk förflyttning. För hur kan man annars förklara att man numera har accepterat att människor hålls inlåsta under vidriga förhållanden i Libyen? Och att EU accepterar att kustbevakningar skickar tillbaka båtar med flyende människor till Libyen, trots att man vet att människorna kommer att behandlas mycket illa där? Eller de gigantiska uppsamlingsplatserna i Grekland som upprättades efter 2015 och där Läkare Utan Gränser fått behandla barn som gjort suicidförsök till följd av osäkerheten och förhållandena i lägren?

Vi vill bestämt hävda att alla politiska partier, inklusive de som står för en restriktiv syn på migration eller asylmottagning i övrigt, bör kunna upprätthålla grundläggande humanitet och bidra till att minimera mänskligt

lidande. Att medvetet orsaka psykiskt och fysiskt lidande för utsatta människor på flykt är något som är oacceptabelt för oss som humanitär organisation, och det kommer vi fortsätta att markera emot.

Vi fortsätter höja rösten

Kriget i Ukraina, men även situationen i länder som Afghanistan, Jemen eller Etiopien, har på olika sätt belyst utmaningen med att jobba humanitärt, att förhandla om tillträde och att ge sjukvård till alla, oavsett vilken sida de råkar befinna sig på i en väpnad konflikt. Inför EU-ordförandeskapet 2023 har den nya regeringen en viktig uppgift att värna utrymmet för humanitet, och visa att man står upp för mänsklighet och humanitära principer bortom alla politiska hänsynstaganden eller mål. Läkare Utan Gränser kommer fortsätta att höja rösten angående detta, och dela med oss av våra patienters vittnesmål. Precis som vi har gjort i 50 år.

FRÅN BLOGGEN

»Vad har jag gjort för Afghanistan? Förhoppningsvis som en liten del av ett system bidragit till att färre mammor dör i Afghanistan. Tänker att det är gott nog.

Men vad har Afghanistan gjort med mig? Människorna jag mött finns kvar, det mänskliga i allt, hur starka kvinnor kan vara. Rent fysiskt helt otroliga. Hur det mitt i repressionen finns plats för professionella kvinnor och män som arbetar för sina systrar och allas barn. Hur viktigt det är att aldrig förlora hoppet. Hur oändligt lyckligt lottad jag är. Hur fint det är att ha ett yrke som kan föra mig till platser som Khost.«

/Cecilia Escher, narkosläkare

BILD ORIANE ZERBAH

En bonde som fördrivits från sitt hem på grund av våldet i Katsina i nordvästra Nigeria.

BILD GEORGE OSODI

I väntan på regn

TEMA: UNDERNÄRING

Larmklockorna ringer allt högre. I östra Afrika och i Sahel riskerar hundratusentals människor att drabbas av akut undernäring. Att förhindra en katastrof är allt annat än enkelt – klimatförändringar, väpnade konflikter och effekterna av coronapandemin skapar enorma utmaningar. TEXT ÅSA NYQUIST BRANDT

Ett barn undersöks av Läkare Utan Gränsers mobila undernäringsteam i Kofar Marusa i Katsina, Nigeria. BILD GEORGE OSODI

Många jordbrukare i nordvästra Nigeria har tvingats överge sina åkrar eftersom det är för farligt att gå dit. BILD GEORGE OSODI

Hadiza Saidu. BILD HARRISON FORTUNE

Det är samma sak varje år. I väntan på regnen, när den gamla skörden är uppäten och den nya ännu inte hunnit mogna, riskerar maten att ta slut i Sahel. För befolkningen stundar några hårda månader. Den som har pengar kan kanske köpa basvaror på marknaden. Andra tvingas slakta sina boskap eller be om hjälp av vänner och familj. Vårst är det för barnen och varje år, med start någon gång i juni, strömmar svårt undernärda barn in på Läkare Utan Gränsers kliniker i Sahelområdet som likt ett bälte sträcker sig tvärs över den afrikanska kontinenten och definieras av mängden regn som faller under den några månader långa regnperioden.

Eller snarare – som borde falla.

För de senaste åren har klimatet förändrats. Regnet kommer senare, på vissa platser kommer nästan ingenting alls och på andra faller stora mängder på kort tid och leder till översvämningar som spolar bort sådden.

Omöjligt att odla

Men det är inte bara klimatet som ligger bakom larmrapporterna om annalkande undernäringsskriser – till och med svältkatastrofer – på många håll i Sahel och även i östra Afrika.

De allt högre priserna på mat, bränsle och gödningsmedel bidrar till den förvärrade matosäkerheten. Utvecklingen har påskyndats av kriget i Ukraina men tendensen fanns redan tidigare. Coronapandemin är också

»Min familj har splittrats och vi har blivit av med alla våra ägodelar. En del har dött men vi är lyckliga över att vara vid liv.«

en bidragande orsak eftersom många länder drabbades hårt av nedstängningar och uteblivna vaccinationsinsatser, vilket gör barnen ännu mer utsatta ifall de även drabbas av undernäring. Och så den kanske viktigaste anledningen, i varje fall på platser

där Läkare Utan Gränsers jobbar: de väpnade konflikter som kan göra det omöjligt för människor att odla.

– Om man inte odlar något vet man ju hur det blir. I slutet av året har man inget att äta, konstaterar bonden Aliyu Hassan Momale i dokumentärfilmen *Lucky to be alive* som producerats av Läkare Utan Gränsers och det nigerianska filmbolaget JB Multimedia Studios.

Trotsar riskerna

Filmen följer några invånare i det hårt drabbade Katsina i nordvästra Nigeria. I den här trakten lever de flesta ur hand i mun, och att barnen blir undernärda i samband med det så kallade hungergapet är inte ovanligt. Men befolkningen står inför fler utmaningar. På

senare år har våldsyttningar drivit hundratusentals människor på flykt och kriminella gäng, som ägnar sig åt kidnappningar, sexuellt våld och andra former av brutala attacker, gör det livsfarligt att gå till åkern. Liksom till marknaden eller till sjukhuset.

På Läkare Utan Gränsers klinik i staden Katsina är det ändå fullt av mödrar som trotsat riskerna och tagit med sig sina undernärda barn.

En av dem är Hadiza Saidu. Hon lämnade sin hemby på grund av gängen och sökte skydd i staden Jibia, alldeles vid gränsen till Niger. Här är det lugnare men minnet av attackerna lever kvar,

berättar hon i dokumentärfilmen.

– Jag har gråtit ända tills jag inte orkade gråta mer. Min familj har splittrats och vi har blivit av med alla våra ägodelar. En del har dött. Men vi är lyckliga över att vara vid liv.

Ont om pengar

Liksom många andra mödrar har hon tagit sitt barn till Läkare Utan Gränsers klinik för undernärda barn. På kliniken märks tydligt att något är annorlunda, säger läkaren Alibaba Nurudeen, den nedgång i antalet patienter som brukar inträffa efter hungergapet uteblev i vintras och förmodli-

En kvinna säljer mat till internflyktingar i Jibia i Katsina, Nigeria. BILD GEORGE OSODI

gen finns det ännu fler som inte lyckats ta sig hit ännu.

– De patienter vi ser på kliniken är bara toppen på isberget.

Den här utvecklingen, med onormalt höga nivåer av allvarlig undernäring, förekommer inte bara i nordvästra Nigeria och inte heller enbart i Sahel. Det konstaterar Monica Camacho, Läkare Utan Gränserns humanitära representant i östra Afrika.

– I dagsläget ser vi fickor med mycket allvarlig undernäring i länder som Etiopien, Somalia och Kenya men även i Sudan och Sydsudan syns allt fler tecken på att läget är värre än normalt, säger hon.

– Det som är särskilt oroande är att organisationer som FN:s livsmedelsprogram har ont om pengar och måste prioritera stenhårt. I dagsläget har de bara möjlighet att bistå i riktigt kritiska situationer. Men det betyder samtidigt att alla de som också skulle behöva matbistånd för att inte bli sämre, de får inget stöd alls. Så just nu ser det inte bra ut och om sex månader eller ett år riskerar vi ett mycket allvarligt läge.

Svårt att nå fram

Läkare Utan Gränser förbereder sig för att trappa upp insatserna, säger hon. Som oberoende

organisation har vi än så länge resurser att göra det. Värre är det för organisationer som likt FN är beroende av givarländers välvilja. Oroligheterna i världen, i kombination med coronapandemin som slog hårt mot länders ekonomi, har lett till att många dragit åt svångremmen vad gäller internationellt bistånd.

För Läkare Utan Gränser är den största utmaningen istället hur vi ska nå fram till alla de som behöver vår hjälp, säger Monica Camacho. Ett tydligt exempel är Somalia, där torka och gräshoppsinvasioner slagit hårt mot södra delen av landet som kontrolleras av den militanta islamistiska organisationen al-Shabab.

– Folk pratar redan om »spöket från 2011«, att vi måste se till att

Amaka Joseph leker med tvillingssönerna John och Jerry, 11 månader, som håller på att tillfriskna efter att ha vårdats på sjukhuset i Sokoto, Nigeria. BILD KC NWAOKALOR

»Vad vi bevittnar just nu handlar om så mycket mer än undernäring.«

det som hände då inte upprepas. Den gången drabbades Afrikas horn också av torka som ledde till en hungerkatastrof. Inte minst i Somalia var det extremt svårt att nå fram med hjälpen eftersom al-Shabab försvårade alla insatser. Resultatet blev att hundratusentals människor dog.

Även i år hopar sig varningstecknen i landet. Vid en screening av barn i Baidoa i södra Somalia visade det sig till exempel att runt

80 procent var akut undernärda och av dessa var närmare hälften gravt akut undernärda.

Mer än undernäring

Egentligen är det fel att enbart beskriva det som håller på att hända i östra Afrika och i Sahel som en undernäringsskris, menar Monica Camacho. Det är mycket större än så. De ofta redan sköra sjukvårdssystemen utsattes för enorma påfrestningar under coronapandemin, och redan nu ser Läkare Utan Gränserns team tecken på att de framsteg som gjorts vad gäller många av de vanligaste barnsjukdomarna håller på att gå förlorade.

Två år med nedstängningar och uteblivna vaccinationsinsatser har lett till att miljoner barn gått miste om livsviktigt skydd

mot sjukdomar som mässling och lunginflammation.

– Alla länder i regionen har haft mässlingsutbrott på sistone. Och det försvagade immunsystemet hos undernärda barn gör att de är extra utsatta för mässling, säger hon och fortsätter:

– Vad vi bevittnar just nu handlar om så mycket mer än undernäring, även om det är vad som står i fokus. Länderna är inte redo, deras sjukvårdssystem kommer inte att kunna hantera ännu en katastrof. Så nu gäller det att det internationella samfundet och berörda länder agerar, att vi ser till att barnen blir vaccinerade, att vi försöker förebygga den värsta undernäringen och förbättrar tillgången till vatten och sanitet. Och att vi inser att det är bråttom. ■

TEMA: UNDERNÄRING

»Det här är det värsta jag har varit med om«

I Somaliregionen i Etiopien har boskapen redan dött. Nu gäller det att rädda människorna, säger Anna Bylund som är projekt-koordinator för ett av Läkare Utan Gränsers akuta undernäringssprojekt.

Vägen kantas av kadaver. Det är getter och kameler, tåliga djur som ofta klarar av klimatet i de här delarna av Etiopien men som nu dukat under för torkan. Och när djuren dör så försvinner också grunden för människornas existens, säger Anna Bylund som sedan i juni befinner sig i Somaliregionen i östra Etiopien där hon ansvarar för ett akut undernäringssprojekt.

– Människorna här lever med och av sina djur. De dricker mjölken och äter köttet. När de inte har några djur kvar så finns det heller ingen mat. De är helt beroende av hjälp utifrån.

Det projekt som Läkare Utan Gränser driver i den här delen av Somaliregionen, Sitti, och som Anna Bylund har varit med och startat, är ett sätt att försöka lindra de värsta konsekvenserna av matbristen. Men behoven är enorma, området gigantiskt och människorna

lever utspridda. De kan köra i fem timmar och stöta på högst 20 personer, berättar hon.

Så istället för att fokusera på en specifik plats har de mobila team som åker till ställen där bristen på mat sägs vara särskilt allvarlig.

– Just nu gör vi en akutinsats i en bosättning med 8 000 personer. Läget är katastrofalt. Företrädare för människorna där berättar att flera personer, både barn och vuxna, dör varje dag till följd av brist på mat.

Även vuxna undernärda

Med hjälp av en så kallad MUAC-remsa, som mäter omkretsen på barnens överarmar, kan teamet göra en första bedömning av hur allvarligt läget är. En del kan få behandling på plats med näringsberikad jordnötskräm. Andra, både barn och vuxna, är inte bara undernärda utan har även andra komplikationer och måste läggas in för vård och övervakning.

– Vi åker till den här bosättningen flera gånger i veckan och

när vi kör tillbaka har vi alltid bilen full med patienter som vi tar med oss till kliniken som ligger några timmar därifrån med bil. Det är en offentlig vårdcentral men vi samarbetar med dem på undernäringsskliniken. Det är framför allt de som också har andra sjukdomar, till exempel luftvägsinfektioner, som behöver sjukhusvård.

Anna Bylund berättar om en tioårig pojke som kom till den mobila kliniken med sin undernärda lillebror. Läkare Utan Gränsers medarbetare frågade efter föräldrarna – mamma ligger under ett träd, svarade pojken.

– Vi gick dit och hittade henne där. Hon hade fött barn någon vecka innan och sedan inte orkat

»Hon hade fött barn någon vecka innan och sedan inte orkat resa sig upp. Hon var helt avmagrad. Och så här är det hela tiden.«

resa sig upp. Hon var helt avmagrad. Och så här är det hela tiden. Jag har varit på många platser i mitt jobb för Läkare Utan Gränser. Men det här är det värsta både jag och mina kollegor har upplevt.

Finns inget bete

Människorna här är vana att förflytta sig, i vanliga fall följer de med sina djur på jakt efter bete. De bygger ett hus, bor där i några månader, och drar sedan vidare till nästa ställe.

Men till följd av torkan finns inget bete längre. Och stridigheter mellan olika grupper gör tillvaron osäker. Bosättningen på 8 000 personer ligger uppe på ett berg, här finns inte mycket byggmaterial och många är ändå för svaga

Screening för undernäring utanför Bedyweine i Somaliregionen, Etiopien.

BILD ANNA BYLUND

för att klara av att konstruera ett skydd mot väder och vind.

– De bor under träd. Men det råder ökenklimat här, så det är varmt på dagarna och kallt på nätterna. Och nu har det börjat regna så vi ser redan hur luftvägsinfektionerna ökar. Vi delar ut presenningar, tvål, vattendunkar och vi har sett till att de har tillgång till rent vatten. Men det räcker inte, de behöver tak över huvudet.

Även för Anna Bylund och hennes team har bristen på mat gjort sig påmind. De har en överenskommelse med en restaurang i byn där de bor att de ska äta där och på så sätt gynna den lokala ekonomin. Men vid ett tillfälle var det tomt på menyn. Inte heller restaurangen hade lyckats få tag i någon mat.

– Det var lite jobbigt just då. Men det gick ju ingen nöd på oss, till skillnad från alla de människor som vi möter här och försöker bistå. Ibland känns det vi gör bara som en droppe i havet. Varje gång vi åker ut till bosättningen har ännu fler blivit undernärda. Men om vi inte var här skulle de ju inte få någon hjälp alls. ■

»Jag fyllde år den dagen och mitt under artillerielden ringde mamma för att sjunga *Ja må hon leva.*«

Imånga år har Mia Hejdenberg jobbat i länder där det pågår väpnade konflikter. Nu har hon landat i Stockholm och på posten som medicinsk humanitär rådgivare. Det var dags att även få ett liv utanför jobbet, säger hon.

Hej Mia, vad kommer du att göra i ditt nya jobb?

– Många olika saker. Men en viktig del blir att, tillsammans med andra, försöka se till att de frågor som Läkare Utan Gränser tycker är viktiga får genomslag hos beslutsfattare i Sverige. Påverka och vara en nagel i ögat på dem. Där tänker jag att min långa erfarenhet från våra projekt kan vara bra.

Varför då?

– Eftersom allting vi gör handlar om våra patienter. Alla som jobbar för Läkare Utan Gränser – vi på kontoret i Sverige, den som tömmer papperskorgen i projektet eller kör bilen, alla läkare och sjuksköterskor, cheferna – alla jobbar vi för att göra det bättre för våra patienter. Därför är det så viktigt att alltid ha det perspektivet.

MIA HEJDENBERG:

VARFÖR BLEV DU SJUKSKÖTERSKA? / För att jag ville jobba internationellt. Och då var ju sjuksköterska perfekt.

VARFÖR LÄKARE UTAN GRÄNSER? /

Solidaritet med andra kom med modersmjölken. Och det här är ju den största medicinska humanitära organisationen.

DRÖMUPPDRAG? / Dels landansvarig för Kongo-Kinshasa vilket jag mer eller mindre lovade mina kollegor i Baraka i Sydkivu när jag jobbade där. Dels skulle jag gärna åka till Haiti. Jag har haft så många haitiska kollegor och alltid gillat dem.

Du är själv sjuksköterska i grunden?

– Ja, och där finns det också mycket som jag vill lyfta fram i kontakten med svenska aktörer. Jag tror och hoppas att det nu ska finnas utrymme igen för att fokusera på annat än covid, till exempel behovet att stärka grundvacci-

nationer bland barn. Jag vill också gärna lyfta ignorerade sjukdomar som vi ofta ser i våra projekt men som generellt får alldeles för lite uppmärksamhet.

Du har gjort många uppdrag för Läkare Utan Gränser och nästan alla har varit på platser där det råder konflikt. Är det en slump?

– Nja, det finns flera skäl till det men ett av dem är att jag talar franska och har jobbat för den holländska sektionen av Läkare Utan Gränser. De har många projekt i Centralafrikanska republiken, Kongo-Kinshasa och Tchad. Så då gör man sin lilla turné mellan de här tre länderna. Och efter ett tag börjar man trivas, hur komplicerat och problematiskt det än må vara.

Triggas du av utmaningarna?

– På ett sätt gör jag nog det. Inte av konflikterna eller faran men jag gillar tempot, att ha många bollar i luften och att hela tiden vara på helspänn.

Du har varit med om en hel del riskfyllda situationer.

Mia Hejdenberg på uppdrag i Bambari, Centralafrikanska republiken. BILD TURID PIENING

– Ja, det värsta var nog när mina kollegor blev bortförda. Vi färdades i en konvoj, jag satt i första bilen och de satt i en bil längre bak. Då var det många känslor som svepte genom mig. Först kom en akut, självisk rädsla. Sedan när jag förstod att jag skulle överleva så kom oron för kollegorna. Då kopplade jag även på den professionella sidan för att försöka hitta en lösning. Det gick bra, allting löste sig snabbt men det var väldigt jobbigt under tiden.

I ditt jobb har du ofta haft ansvar för säkerheten. Hur går du tillväga på en plats där det pågår en väpnad konflikt?

– Det handlar i stor utsträckning om nätverkande och att samla in och analysera information. Vi är alltid extremt noggranna inom Läkare Utan Gränser och om något inte känns bra så avstår vi hellre än att chansa.

Hur nätverkar man med krigsherrar?

– Det är väldigt enkelt, egentligen. Jag åker runt och snackar med de som bestämmer i ett område, oavsett om det är representanter för regeringen

eller en väpnad gupp. På så vis blir det lättare att ringa om det händer något och chansen ökar att de faktiskt svarar, att de känner igen numret och vet att det är vi. Dessutom har vi ofta lokala kollegor som kan kontexten och som är ett bra stöd.

Det låter så odramatiskt när du berättar?

– Nej, det är det förstås inte, även om det kan kännas så efteråt. Ibland ägnar vi veckor åt att förhandla med de lokala ledarna, till exempel om vi vill skicka ut team till en plats och vill ha garantier för säkerheten. Och ibland känner vi oss ändå inte trygga, och då blir det inget.

Vad gör du om du och ditt team hamnar mitt i striden?

– Då gäller det först och främst att se till att alla är säkra.

Har du något exempel?

– Jag jobbade i Centralafrikanska republiken 2015, i Bambari där det pågick strider mellan olika grupper som befann sig på var sin sida om floden. Vid ett tillfälle gick den ena sidan till attack mot den andra. Jag befann mig på den »lugna« sidan men hade ett team på den andra. Så jag åkte

runt till ledarna på min sida och pratade med dem. Sedan ringde jag till dem på den andra sidan och påminde dem om att vi hade personal där och att jag skulle uppskatta mycket om deras säkerhet respekterades.

Vad svarade de?

– De brukar inte säga så mycket när de är mitt uppe i något, men det är ändå viktigt att påminna om vad som gäller. Dessutom är det ju bra för dem också att vi finns på plats, vi ger ju vård till alla.

Hur reagerar familj och vänner när de får höra vad du är med om?

– Jag berättar inte allting, inte direkt i alla fall. Men jag har aldrig blivit ifrågasatt, det finns en stor förståelse för varför jag gör det här. Fast en gång var det lite jobbigt. Det var också i Bambari och det pågick hårda strider runtomkring oss. Jag fyllde år samma dag och mitt under artillerielden ringde mamma för att sjunga »Ja må hon leva«. Så då fick jag säga något om att jag var lite upptagen och att jag hör av mig senare.

Hur påverkar det dig att vara med om sådana här händelser?

– Det är klart att det är jobbigt men samtidigt lär man sig hur man själv fungerar. Jag brukar prata mycket med mina kollegor. Dessutom har vi väldigt bra psykologer inom Läkare Utan Gränser, som själva vet vad det här jobbet kan innebära. Jag har fått väldigt bra hjälp vid flera tillfällen.

Och nu ska du bo och jobba i Stockholm. Hur känns det?

– Det känns bra! Jag vill ha en lite mer stabil tillvaro, där man har ett liv utanför jobbet. Det kan vara intressant att prova på. ■

MYANMAR / Svåra förhållanden för rohingyer

Zaw Rina. BILD BEN SMALL

▶ För tio år sedan bröt en våg av våldsamheter ut i Rakhine i Myanmar. Våldet ledde till att 140 000 rohingyer fördrevs från sina hem och tvingades bosätta sig i läger där levnadsförhållandena var mycket

svåra. Majoriteten av dem är kvar där än i dag och hoppet om att komma därifrån blir allt mindre. Många mår psykiskt mycket dåligt.

I ett av lägren, beläget på en svårtillgänglig ö, bor Zaw Rina som är en

av Läkare Utan Gränser patienter. Varje dag kämpar hon för att ha råd med mat och tillvaron präglas av rädsla och känslor av hopplöshet. Hennes tillstånd förvärrades ytterligare när den 20-åriga dottern försökte ta sitt liv efter att hennes man begärt skilsmässa. På Läkare Utan Gränser kliniker i lägren har både Zaw Rina och hennes dotter fått psykologiskt stöd vilket varit till stor hjälp, berättar hon.

Läkare Utan Gränser har jobbat i Myanmar sedan 1992, bland annat med stöd till grupper som drabbats av konflikter och som haft svårt att få tillgång till sjukvård.

AFGHANISTAN / ETT ÅR MED TALIBANERNA

Ett år efter att talibanerna tog makten i Afghanistan finns fortfarande enorma medicinska och humanitära behov. Läkare Utan Gränser

Traumacentret i Kunduz. BILD NOOR AHMAD SALEEM

har kunnat fortsätta det omfattande arbetet på flera håll i landet, bland annat med akutsatser, behandling av multiresistent tuberkulos, kirurgi, förlossningsvård och vård av undernärda barn.

Den senaste tiden har antalet undernärda patienter ökat drastiskt vilket är en följd av torka i kombination med den ekonomiska krisen i landet.

RESISTENS / NY APP KAN RÄDDA LIV

Läkare Utan Gränser har lanserat en ny app som underlättar vid diagnostisering av antibiotikaresistens. Appen »Antibiogo« gör det möjligt att mäta och tolka test som fastställer bakteriers känslighet mot olika typer av antibiotika och därmed att förskriva den mest effektiva antibiotikan till patienterna. I ett första skede kommer appen att användas i Mali, Jordanien, Jemen och Centralafrikanska republiken.

Monika Hörling tillsammans med en av de svårt skadade patienterna på evakeringståget. BILD LÄKARE UTAN GRÄNSER

Vård på hjul i Ukraina

Fram och tillbaka rullar ett ombyggt tåg, från frontnära sjukhus i öst till vård på säkrare platser i västra Ukraina. Sjuksköterskan Monika Hörling jobbade på tåget i juni. Här berättar hon om arbetet och om en skadad pojke.

Tåget kränger och skumpar. I intensivvårdsvagnen ligger en nioårig pojke, han gnyr till av smärta och kramar hårdare om det gula gosdjuret som föreställer ett leende lejon. Varenda rörelse, vartenda andetag gör ont. Sladdar och slangar är kopplade överallt på den lilla kroppen, den tjocka slangen som sticker in i högra sidan av bröstkorgen gör särskilt ont. Blod och luft läcker ut i lungsåcken och måste tömmas ut. Raketerna som slog ner på

lekplatsen i Kramatorsk där pojken var ute och lekte, exploderade och skadade inte bara lungan, splinter trängde även in i armar och ben. Med på samma resa finns ytterligare fem skadade barn med liknande upplevelser.

Fler patienter väntar

Pojkens mamma sitter bredvid och försöker lugna sin son, som är märkbart irriterad. Orden väljer ur munnen, han verkar riktigt arg nu och höjer rösten för att överrösta tåget som skramlar och tjuuter. Mamman berättar att pojken är upprörd över att pappan inte är här, han befinner sig ute i strid. Hela situationen är övermäktig för ett litet barn att hantera.

Vi smärtlindrar och ändrar läget i sängen för att försöka göra det så bekvämt det går. Få pojken att äta något, iallafall dricka lite mer, febern är hög. Värmen är tryckande, fläkten ovanför sängen hjälper föga. Ännu har inte luftkonditionering kunnat installeras eftersom tåget då måste tas ur bruk ett par dagar, och det har inte funnits tid till det än. Alltför många skadade och sjuka patienter väntar i närheten av frontlinjen på att evakueras. Sjukhusen är överbelastade, och man måste göra plats för att kunna ta emot ännu fler.

I sängen framför ligger en ung man med svåra skallskador, nersövd i respirator. I sängen

bakom en äldre man med splinterskador i ansikte och hals, ena ögat är bortsprängt. Längre bak i vagnen ligger en annan ung man. Han befann sig på jobbet vid oljedepån i Mariupol då missilen slog ner. Ögonen är öppna, men han är totalförlamad och svårt hjärnskadad. Hustrun slår på sin mobiltelefon och visar mig ett foto som togs förra sommaren, på semestern. Jag ser en lycklig barnfamilj som skrattar mot kameran. Det var då.

Längtar efter pappa

Nu har vi ett dygn på tåget framför oss, tills vi är tillbaka i Lviv. Pojken är äntligen så gott som smärtfri, men alltmer rastlös och jag funderar på hur vi ska hjälpa honom att komma till ro. Kommer på att jag har en tecknad film nedladdad på datorn. Placerar min dator vid sänggaveln och kör igång filmen. Efter en stund frågar jag »dobro?«, ett av de få ord jag lärt mig på ukrainska, som betyder bra. För

»Raketen som slog ner på lekplatsen skadade inte bara lungan, splitter trängde även in i armar och ben.«

säkerhets skull visar jag också med tummen upp för att han ska förstå. Pojken lämnar skärmen med blicken för ett par sekunder, ler belåtet och ger mig tummen upp. Sen återvänder han till Disneys värld och drömmer sig bort från krigets fasor en stund.

På morgonen är vi framme i Lviv. Ambulanserna står uppradda, redo att transportera patienterna till sjukhusen. Mamman samlar ihop ett par kassar med de få tillhörigheter hon kunde få med sig hemifrån, och uttrycker sin tacksamhet innan hon kliver av. Pojken lyfts ut på en bår, in i ambulansen.

Jag hoppas innerligt att det besinningslösa kriget snart är över; så att han kan återvända hem till Kramatorsk och lekplatsen igen, och att han snart får träffa sin pappa. Ingen vet hur lång tid han måste vänta...

Tåget är räddningen

Det medicinska tåget är ett unikt projekt som Läkare Utan Gränser driver i samarbete med ukrainska hälso- och sjukvårdsmyndigheter samt den nationella järnvägen. Tåget är ombyggt och fungerar som en ambulans med kapacitet till intensivvård. En evakuering tar uppemot två dygn, och varje resa är cirka 220 mil lång.

Behoven är enorma. Det råder stor brist på både läkemedel, utrustning och sjukvårdspersonal.

Patienterna förs till Kiev för vidare vård.
BILD LÄKARE UTAN GRÄNSER

Volontärer i Charkiv lastar humanitär hjälp på ett tåg.
BILD PAVEL DOROGOY

Skadade och sjuka patienter evakueras från områden nära fronten i öst till bättre vård på säkrare plats i väst. En oerhört värdefull hjälp för många människor som annars inte skulle haft den möjligheten. Det är civila i alla åldrar; män, kvinnor och barn. Flertalet är äldre, kroniskt sjuka som länge varit utan sina nödvändiga mediciner. En del har njursvikt och är i behov av dialys. Utan anhöriga är chanserna i stort sett obefintliga för dessa människor att kunna lämna ockuperat område och få hjälp någon annanstans. Tåget är deras enda räddning.

Efter de tre första månaderna sedan start hade över 1 000 patienter evakuerats, samt 78 föräldralösa barn. ■

Läkaren Marina Hrybova på apoteket i Charkiv där sand säckar utgör skydd vid attacker.
BILD PAVEL DOROGOY

Gratis måltider delas ut vid den före detta biltvätten.
BILD PAVEL DOROGOY

»Tillsammans kan vi göra så mycket mer«

I Ukraina har lokala nätverk och organisationer stått för merparten av den humanitära insatsen. För Läkare Utan Gränser team i den krigshärjade staden Charkiv är de en självklar samarbetspartner. TEXT MELISSA PRACHT

Dmitry Zakharov ägde en grillrestaurang och en biltvätt i Charkiv när kriget bröt ut. Konflikten gjorde att han bytte riktning. – När jag hörde de första explosionerna gick jag till affären för att köpa mat till min familj. Där såg jag en lång kö av människor som väntade på att köpa dricksvatten, men det fanns inte så att det räckte åt alla.

Dmitry Zakharovs restaurang hade sitt eget dricksvatten, så han började ge bort det gratis. När en köttfabrik i området skadades av striderna och behövde stänga

ner, tog han tillvara på köttet och gav bort det medan det fortfarande var ätbart. Så småningom förvandlades hans restaurang till en humanitär inrättning där den som behöver kan få sjukvård. I grannbyggnaden, där det hänger en stor skylt som gör reklam för biltvätten, serverar volontärer näringsrika och gratis luncher till folk i området.

Vill göra en insats

När Läkare Utan Gränser började undersöka de humanitära behoven i Ukraina var det en sak som stack ut: antalet lokala nätverk, organisationer och enskilda individer som, trots att de själva påverkades av kriget, gjorde en insats för sina medmänniskor.

– De känner till förutsättningarna, de var här innan kriget bröt ut och de kommer att vara kvar efteråt, när vi har lämnat. Men de behöver stöd, så vår uppgift har blivit att försöka stärka det de redan har byggt upp, säger Barbara Hessel, Läkare Utan Gränser projektkoordinator i Charkiv.

Runt om i Ukraina samarbetar Läkare Utan Gränser med dusintals lokala grupper, allt från volontärer som levererar tusentals matlådor till avsides belägna byar, till järnvägsmyndigheter som tillhandahåller tåg för den medicinska evakueringen och chaufförer som kör ut mediciner till patienterna.

Exemplen på människor som likt Dimitry Zakharov ändrat inriktning på sin verksamhet är många. Yana Biletskaya är en annan volontär och tillsammans med några vänner ser hon till att folk på landsbygden, som annars skulle ha varit avskurna från hjälp, får mat.

Flydde - och återvände

Även Daria Samoilovas liv såg helt annorlunda ut före kriget. Hon jobbade som advokat, älskade att resa och var nöjd med sitt liv. Allt detta tog slut när kriget började.

– Jag insåg att allting skulle bli annorlunda och att mitt liv kanske skulle bli förstört. Att jag kunde dö, säger hon.

När huset intill hennes mammas sprängdes flydde de till en annan del av landet. Men Daria Samoilova hade tappat reslusten, hon återvände hem och började jobba för Läkare Utan Gränser.

– Det kändes så bra, jag gjorde något gott och alla jag jobbade med hade samma tanke – att vi ville hjälpa andra. ■

»Jag insåg att allting skulle bli annorlunda och att mitt liv kanske skulle bli förstört.«

Minnena från Libyen är inristade i deras kroppar

I juli förra året inledde Läkare Utan Gränser en ny sök- och räddningsinsats på Medelhavet. Efter ett år, drygt 3 000 räddade personer och fler än 6 500 läkarundersökningar är vår slutsats entydig: i Libyen riskerar människor att utsättas för våld, inklusive våldtäkt och tortyr.

Mohammed Fadlalla är läkare och specialist på internmedicin. Under våren 2022 jobbade han på vårt sök- och räddningsfartyg Geo Barents på Medelhavet. Här är hans vittnesmål.

»**En av de saker som** vi oftast hör om när vi åker fram och tillbaka på havet är de obeskrivbart svåra omständigheter som människorna upplevt. Och deras berättelser slutar alltid med den tortyr de utsatts för – framför allt i Libyen. De frihetsberövas alltid och placeras i fängelser, tvingas arbeta utan lön, får inte tillräckligt med mat och många andra ännu värre saker. Ibland är deras tid och upplevelser i Libyen så plågsamma att det är det enda de vill tala om. De återberättar ytterst detaljerat allting som hände under resan. Många av dem lämnar sitt hemland fulla av optimism, bara för att upptäcka att tillvaron i Libyen är mycket värre än vad de har hört och kunnat föreställa sig. Från vår yngsta till vår äldsta överlevande, kvinnor och män – berättelserna är alltid sorgligt lika.

En av mina uppgifter på fartyget är att så exakt och specifikt som möjligt dokumentera fysiska bevis på den tortyr de har utsatts för. Syftet är att bidra till att våld och tortyr inte ska förbises av de europeiska myndigheterna. Många har levt i skräck i månader och till och med år. Överlevarna kommer till mig med en gobeläng av dystra påminnelser om tiden i Libyen på sina kroppar och i sina sinnen. De lyckligt lottade uppvisar enbart psykologiska konsekvenser... de olyckliga kommer till mig med bevis på bestående men.

De här undersökningarna är svåra för både mig

och överlevarna. Jag kommer på mig själv med att betrakta dem som mina yngre bröder och systrar, och det är så ofattbart sorgligt att höra vad de har gått igenom. Att prata om de här sakerna triggas ofta igång djupa känslor och det kan vara väldigt svårt för dem att uttrycka vad de tänker. Jag är medveten om vilken fruktansvärt obekvämt situation de befinner sig i när de måste återuppleva alltsammans, men vi vet också att dessa rapporter och medicinska intyg i slutändan är till gagn för dem. Det är extremt viktigt att alla berättelser och vittnesmål om de här grymheterna dokumenteras på ett uttömmande sätt av vår personal. Och det är även på så vis vi hoppas kunna förmå EU att införa en mer human migrationspolicy och samtidigt fördöma den omänskliga behandling som överlevarna har utstått under hela resan.

Personligen tycker jag att det är svårast när det handlar om minderåriga. Jag intervjuade en 16-åring som kom till mig med ett täcke av små ärr och läkta sår över hela övre bröstkorgen och armhålan. Han berättade (liksom många andra) att han hade frihetsberövats och att hans fängvaktare krävde honom på pengar. Eftersom varken han eller hans familj kunde betala (liksom många andra) fortsatte de att slå honom. Sedan band de hans armar, tog fram en tändare och sprutade eau de cologne genom eldslågan på hans bröstkorg och arm.

»Ingen har några dokument eftersom de tar alla ens papper och river sönder dem. Så om någon dör slänger de bara ut kroppen i öknen.«

Resultatet blev ett stort område med brännskador på pojkens kropp. Det hände sex månader innan vi räddade honom. Då hade hans sår i princip läkt. Hans arm fungerade. Hans smärtor hade klingat av. Men de bestående psykologiska skador som en sådan händelse kan leda till är påtagliga.

En annan situation som jag tyckte var extremt svår handlade om en minderårig som hade hängts upp i armarna och lämnats hängande i luften medan han blev slagen med en gummislang. Under tiden han hängde där tycks han ha fått en skada i nerverna som går in i högra axeln och kontrollerar armen. Nu är han 18 år och har hela livet framför sig men han går in i vuxenlivet med en skada som begränsar honom. Jag undrar hur mycket styrka och rörlighet han kommer att återfå i armen. Och jag oroar mig för att hans begränsade rörlighet kommer göra det svårt för honom att jobba. Men trots allt detta har jag ändå så fina minnen av den här unge mannen som alltid log och skrattade. De försökte bryta ner honom, men de kom bara åt hans arm.«

Abdoulie, 27, är från Gambia. Han räddades av personalen på Geo Barents den 29 mars, tillsammans med 112 andra personer som befann sig ombord en sjunkande gummibåt.

»För snart åtta år sedan bestämde jag mig för att lämna Gambia och försöka skapa en bättre framtid någon annanstans. Jag försökte i flera länder, först i Senegal, sedan i Mali, Burkina Faso och Niger. Jag jobbade och sparade pengar för att kunna ta mig genom öknen. När jag kom till den libyska gränsen påstod smugglaren att jag inte hade betalat honom, fast jag hade gjort det. Så de tog oss till ett förvar. Och på det stället blir man slagen och får ingen mat på två dagar om man inte kan betala. Om man har pengar kanske man får köpa några skivor rostet bröd för fem dinarer (en euro). Vattnet vi drack var alltid smutsigt och räckte inte till alla så ofta var vi tvungna att dricka vattnet i toaletten.

Innan de gav oss mat slog de oss. En av mina vänner i fängelset blev ihjälslagen. Han var från Elfenbenskusten och kunde inte betala. Han blev

så misshandlad att han förlorade nästan alla sina tänder. Hans mage svullnade upp av slagen och han kräktes upp allting han åt. Jag försökte mosa några kokta potatisar och mata honom men han kräktes upp det med. Hans ben var helt krossade och han kunde inte ens gå till toaletten. En dag dog han bara. Jag var där när det hände.

I de här förvaren var det så att antingen betalar man eller så dör man. De torterar en tills man betalar. Jag såg folk som torterades och utsattes för elstötar. Ibland, om de förstår att man inte kommer att betala, så bryter de ens armar och ben och dumpar en någonstans i staden bara. Om man försöker fly från fängelset blir man skjuten.

Jag såg fler än tio personer som blev dödade. Ingen har några dokument eftersom de tar alla ens papper och river sönder dem. Så om någon dör slänger de bara ut kroppen i öknen. Kvinnorna i fängelset berättade att de blivit kidnappade och våldtagna. De hade också tvingats till sexarbete.

Efter att jag hade lyckats ta mig ut ur fängelset kände jag mig som en levande död. Jag kände att jag var omgiven av fiender. Jag var i ett främmande land där jag inte kände någon. De kunde kasta sten på mig eller spotta mig i ansiktet och jag hade inte kunnat göra något åt det.

Det slutade med att jag tillbringade sju år i Libyen. Efter tiden i fängelset försökte jag hitta ett jobb. Jag jobbade på byggen och tjänade ungefär 40 dinarer (7,80 euro) om dagen. Jag hyrde ett hus med några andra och utöver det var jag tvungen att betala för mat och försöka spara pengar till färden över havet. Det var nästan omöjligt att spara något och därför tog det så lång tid.

Första gången jag försökte korsa Medelhavet stoppades vi av libyska kustbevakningen. De förolämpade oss, kallade oss åsnor och sa åt oss att kliva över till deras fartyg. Vi var tvungna att lyda eftersom vi visste att om vi inte gör det så kommer de att skjuta oss. De har skjutit mot andra båtar tidigare.

När vi kom tillbaka sattes vi i

fängelse igen. De tog alla våra pengar, våra telefoner och våra tillhörigheter. De sa att de ville ha pengar men jag hade gjort av med allt för att kunna ta mig över Medelhavet och hade ingen möjlighet att kontakta min familj för att be dem hjälpa mig. Och även om jag hade kunnat få tag i dem är jag nästan säker på att de inte hade haft några pengar att skicka. Så jag hade bara Gud. Bara han skulle kunna hjälpa mig.

Vid andra försöket att ta oss över tillbringade vi mer än elva timmar till havs. Jag var inte rädd för att dö. Jag ville hellre dö på havet än åka tillbaka till Gambia tomhänt. Jag lämnade tomhänt och jag vill inte komma tillbaka på samma sätt.

Det tog mig sju år att uppnå mitt mål att nå Europa, jag har inte träffat min familj på sju år så jag ville verkligen hålla mig vid liv. Jag är stolt över vad jag har åstadkommit med tanke på alla svårigheter jag har stött på.

Ända sedan jag var 19 har jag föreställt mig den dag då jag

befinner mig i Europa. På den tiden var min dröm att fortsätta utbilda mig men nu är mitt främsta mål att få återse mina föräldrar innan de dör. Vi har varit ifrån varandra i sju år och de har sagt till mig att de inte bryr sig om ifall jag har några pengar eller inte. De vill träffa mig innan de dör och jag vill att de ska känna sig stolta över sin son.« ■

Läs mer i våra rapporter »Out of Libya« och »One year of Geo Barents at sea«, <https://lakareutangranseer.se/vad-vi-gor/rapporter-och-forskning>

Företag som gör skillnad

Efter en dipp under pandemins ekonomiska osäkerhet har svenska företag börjat ge mer till välgörenhet: sammanlagt skänks ungefär en miljard kronor om året. Jämfört med andra ideella organisationer är Läkare Utan Gränser i Sverige är en ganska liten mottagare av företagsgåvor – men varje år bidrar omkring 1 500 företag till oss och 2022 ser det ut att bli fler än vanligt. Här är några sätt att inspireras av.

Avstod julklappen

Ett företag som ger minst en miljon årligen blir så kallad huvudpartner till Läkare Utan Gränser. Dit hör Rusta, och det var flyktingkrisen 2015 som fick dem att ta steget.

– Det året var 60 miljoner människor på flykt. Många anställda ville bidra och valde att engagera sig i lokala initiativ. Inför julen mottog Rustas ledning mängder av önskningar från medarbetare om att avstå företagets julklapp och skänka pengarna till krisens offer. Tillsammans med ägarna fattades beslut att donera 1,5 miljoner kronor till Läkare Utan Gränser, säger Göran Westerberg som är vd.

Detta var startskottet för ett engagemang som fortfarande pågår – hittills har de bidragit med mer än tio miljoner till vårt arbete.

Många bäckar små i webbshopen

Konceptet att runda upp i kassan har funnits länge i den fysiska handeln. Apotea har infört det i sin webbshop med Läkare Utan Gränser som en av de organisationer som man kan välja i samband med betalningen.

– Var sjätte kund rundar upp sitt köp med i genomsnitt tre kronor. Med tiotusentals ordrar per dag så blir det i slutändan mycket pengar direkt till välgörenhet, säger Sofia Modig, välgörenhetsansvarig på Apotea.

Apotea har samma fundering som många andra: vilka ska man ge till av alla organisationer? Deras svar har blivit ett tjugotal olika, som sedan företaget grundades fått sammanlagt över 70 miljoner.

Barnmorskan Sia Kallon undersöker gravida Hawa Lansana, Sierra Leone.
BILD PETER BRÄUNIG

Blommor som gör gott

Interflora har bidragit till Läkare Utan Gränser i 15 år, bland annat genom storsäljaren »Utan gränser« – en bukett där en del av vinsten går till oss. Företaget har också styrt upp olika egna insamlingskampanjer och -evenemang, bland annat en föreläsning med en gynekolog som arbetat i Jemen och Afghanistan.

– Vi får nästan uteslutande positiva kommentarer och hejrop från kunder. Många tycker det är viktigt med ett samhällsengagemang, säger Louisa Blomstrand, marknads- och e-handelschef på Interflora.

Ukrainakriget drabbade – bildligt och bokstavligt

För skogsindustribolaget Rottneros, som har många leveranser inom Europa, blev kriget i Ukraina högst påtagligt.

– Några av våra kunder och lastbilschaufförer med ursprung i Ukraina blev direkt drabbade. Vi i Rottneros ledningsgrupp var förskräckta av kriget och ville hjälpa de utsatta, säger ekonomichefen Pia Ohlson.

Precis som många andra givare har Rottneros landat i att inte örnamärka gåvorna specifikt till Ukraina. På så vis kan pengarna användas där de behövs som mest.

– Vi fann att det bästa sättet var att bidra till kriser där vårt bidrag faktiskt kan rädda liv. Vi vill jobba med en partner som delar våra värderingar. Därför blev det helt naturligt för oss att välja er. Det känns bra att vårt stöd till er gör en direkt skillnad för de drabbade.

Tre tips till chefen!

- I stället för företagsjulklapp: ge en gåva och få fint material att dela med kunder och anställda.
- Aktieutdelning (även från fåmansbolag) kan skänkas oskattad – ännu större del till våra insatser, alltså!
- Det går att bli Vänföretag från olika prisnivåer beroende på budget och få kommunikationspaket för att visa upp engagemanget.

Mejla foretag@lakareutangranser.se om du har några frågor!

När säger vi nej?

Läkare Utan Gränser tar inte emot pengar från företag vars verksamhet går emot målet att rädda liv och lindra nöd – till exempel genom att vara hälsovådlig eller orsaka lidande och konflikter. Vi säger även nej till gåvor från läkemedelsbolag eftersom vi i många år drivit opinionsarbete om ökad tillgång till läkemedel. Läs mer om insamlingsprinciperna på vår hemsida!

Vinnarna av Skolprojektet. BILD ANNA BLIDEMAN

SKOLPROJEKT / Hemliga klappar blev livräddande vård

Till vinnare i förra läsårets omgång av »Ett gränslöst skolprojekt« utsågs tio elever i klass SA19a på Rodengymnasiet i Norrtälje. Deras bidrag fokuserade på malaria och mödradödlighet och bestod av en rad olika inslag.

De organiserade en »secret santa« där folk fick skänka saker som sedan såldes som julklappar på en marknad, de gjorde affischer, startade ett instagramkonto och en facebookside och de lyckades även få in artiklar om varför det är viktigt att satsa på malaria och mödradödlighet i två lokaltidningar. Grattis! säger vi.

RÄDDA LIV / Det enkla valet

Att rädda liv är enkelt. Det är i alla fall enkelt att stödja Läkare Utan Gränser. Du kan bli månadsgivare, skänka en gåva, ge bort ett gåvobevis eller starta en egen insamling. Valet är ditt! Läs mer här: <https://lakareutangranser.se/stod-oss>

DIREKT / ges ut av **LÄKARE UTAN GRÄNSER**. Tidningen är ett verktyg för att informera om de övergrepp och missförhållanden vi bevittnar, att vara en katalysator för förändring. Vi vet att ord inte alltid kan rädda liv men vi vet också att tystnad kan döda. **REDAKTÖR** Åsa Nyquist Brandt

ANSVARIG UTGIVARE Oliver Schulz **E-POST** direkt@msf.org **GRAFISK FORM** Birgeron&Co / Åse Bengtsson Helin **ADRESS** Läkare Utan Gränser, Fredsborgsgatan 24, Box 47 021, 100 74 Stockholm **TELEFON** 010-199 32 00 **FAX** 010-199 32 01 **WEBB** www.lakareutangranser.se

TRYCK Norra Skåne Offset, ISSN 651-3347 **PLUSGIRO** 90 06 03-2 **BANKGIRO** 900-6032

FRÅGOR OM GÅVOR 010-199 33 00 eller givar-service@lakareutangranser.se

BOKTIPS / VAD LÄMNAD DU EFTER DIG?

»Jag vet inte hur jag ska kunna sammanfatta vårt liv i skuggan av ett krig som omfattar allting.« Så skriver den jemenitiska journalisten Bushra al-Maqtari i förordet till sin bok »Vad lämnade du efter dig? Röster från Jemens bortglömda krig«.

Ändå är det just vad hon försöker göra. Precis som andra före henne, inte minst belarusiska Svetlana Aleksijevitj, vill hon fånga kriget genom dess människor. Inte de stridande eller storpolitiken, utan enskilda öden som beskriver vad som hänt och hur det känns att se familjemedlemmar slitas i stycken av raketerna. De som alldeles nyss levde ligger nu där ute i blodiga pölar och ingen förstår varför. Ibland måste jag lägga ifrån mig boken. Vittnesmålen är så koncentrerade att känslan blir klaustrofobisk. Men just så är det kanske att befinna sig i ett krig som man inte kommer undan. Och som verkligen omfattar allting. Myteri förlag

Vaccination mot mässling, Guinea 2017.

TESTAMENTE: Bengt ville göra något värdefullt

Extrajobbet inom vården fick Bengt Åker att byta riktning. I sitt testamente skrev han in Läkare Utan Gränser – för att stötta arbetet på platser där sjukvård inte är en självklarhet.

För Bengt Åker började det tidigt. Det var på 80-talet när han pluggade ekonomi och behövde ett extrajobb. Han hamnade på sjukhuset på Akademiska sjukhuset i Uppsala – och där blev han fast.

– Han insåg direkt att det här var hans grej, att hjälpa människor. Så han utbildade sig först till undersköterska och så småningom till specialistsjuksköterska inom palliativ vård, berättar hans kusinbarn som för att inte stjäl fokus från Bengt vill förbli anonym. Vi kan kalla honom Stefan.

Från jobbet på sjukhuset till beslutet att skriva in Läkare Utan Gränser i sitt testamente var steget inte så långt, fortsätter Stefan.

– Bengt och hans man hade bestämt att den som överlevde den andre skulle få 50 procent av alla tillgångar. Resten skulle gå till Läkare Utan Gränser. Han brukade alltid säga att han ville göra något som var värdefullt för världen, och för mänskligheten. Ingen kan göra allt men alla kan göra något, var hans motto. Och jag tänker likadant.

Liksom Bengt har Stefan skri-

vit in Läkare Utan Gränser i sitt testamente.

– Barnen ska förstås få sitt, men resten går till er. Och de är med på noterna.

Både Bengt och Stefan har levt ett liv fyllt med utmaningar. I det lilla samhälle där Bengt växte upp fick han kämpa för att hålla sin homosexualitet dold för omgivningen, säger Stefan. För sin pappa berättade han när han var över 40.

Även Stefan hade det tufft, fast av helt andra anledningar. Hans far utsatte honom för våld under en stor del av uppväxten – och hos Bengt fann han en fristad.

– Han tog hand om mig när jag inte kunde vara hemma. Jag fick följa med honom till jobbet på lungkliniken och såg vilket fantastiskt jobb han gjorde där. Vi pratade också om att åka ut i världen och jobba. Sedan blev han tyvärr sjuk så det blev aldrig av.

Att det blev just Läkare Utan Gränser som skrevs in i testamentet – både för Bengt och för Stefan – beror förstärkt på erfarenheterna från sjukvården, säger Stefan.

– Vi har så många förmåner inom den svenska sjukvården. På andra håll i världen ser det ju helt annorlunda ut, där kan man bli glad om det finns någon i närheten som kan lägga om sår. Så både Bengt och jag kände att vi ville vara med och göra skillnad. Och det har vi gjort genom att stötta alla de som åker ut i världen för att bidra med sjukvård.

/Åsa Nyquist Brandt

Vill du veta mer om hur du kan skriva in Läkare Utan Gränser i ditt testamente? Hör av dig till testamente@lakareutangranser.se.

DU HAR REDAN GJORT ETT VAL. GÖR ETT TILL: VÄLJ ATT RÄDDA LIV.

Ibland ställs vi inför svåra val. Till exempel när vi måste ta avgörande beslut mitt i krig, kriser och katastrofer. **Men även i de mest komplicerade av våra insatser finns det alltid någonting enkelt. Valet att rädda liv.**

Det är **tack vare dig** och andra som du som vi kan vara på plats där vi behövs mest och ge livsavgörande medicinsk vård. Vill du swisha en extra gåva till vårt arbete kan du göra det på **900 60 32** eller genom att **scanna qr-koden** i hörnet.

Tack för att du är med oss. **Tillsammans räddar vi liv!**

